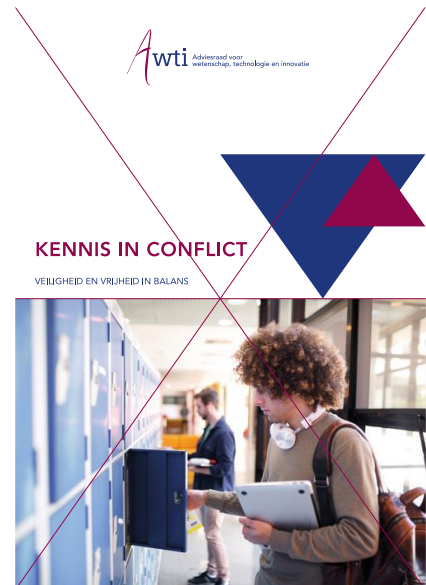


POSITION PAPER AWTI VOOR COMMISSIEDEBAT TK-COMMISSIE ‘ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP’ OVER ‘KENNISVEILIGHEID’ – 30 JANUARI 2025

In het licht van geopolitieke, technologische en maatschappelijke ontwikkelingen wordt internationale samenwerking voor kennisinstellingen steeds complexer. Het levert veel op, maar er kleven ook risico's aan. Daarom bracht de **Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie (AWTI)** in 2022 het adviesrapport ‘Kennis in Conflict – veiligheid en vrijheid in balans’ uit. In dit position paper worden kort de aanbevelingen uit dat advies en de positie van de AWTI ten opzichte van recente ontwikkelingen rondom kennisveiligheid toegelicht.

Hoofdboodschap ‘Kennis in Conflict – veiligheid en vrijheid in balans’:

Er is een lerende aanpak nodig, met aandacht voor nuance en meer bewustwording.



Uit deze hoofdboodschap volgen **drie aanbevelingen**:

- 1. Conceptualiseer:** verbeter het begrip van kennisveiligheid. De discussie over thema's en waarden is nooit af, maar moet wel gevoerd worden. Conceptualisering is cruciaal voor de aanpak van kennisveiligheid en is de basis voor bewustwording, het herkennen en mitigeren van risico's, en het identificeren van kansen voor samenwerking.
- 2. Differentieer:** in risico's, maatregelen en organisaties. Differentiatie betekent dat mitigerende maatregelen proportioneel worden ingezet. Een proportionele aanpak van kennisveiligheid verschaft duidelijkheid aan onderzoekers over wat wel en niet kan en maakt differentiatie mogelijk naar type onderzoek, gebruikte data, sociale context en samenwerkingspartners en grijpt in op zowel bewust als onbewust onveilig gedrag. Onderdeel van deze aanbeveling is het ontwikkelen van een sectorbreed volwassenheidsmodel ter professionalisering van de aanpak kennisveiligheid.
- 3. Realiseer:** vergroot het bewustzijn en de capaciteit rondom kennisveiligheid. Bijvoorbeeld door expertise te verzamelen en te delen binnen en buiten de instelling via een kennisnetwerk. De overheid kan daarbij kennisinstellingen ondersteunen met informatie, advies en middelen, zodat daadwerkelijk de ruimte ontstaat om te investeren in preventie, detectie en actie bij problemen rond kennisveiligheid.

Na de publicatie van het rapport in 2022 heeft het kennisveiligheidsbeleid zich verder ontwikkeld. Zo is er als reactie op het AWTI-advies een *learning community* opgezet die wordt ondersteund door het Loket Kennisveiligheid. Daarnaast wordt de Leidraad kennisveiligheid doorontwikkeld, heeft er een verkenning plaatsgevonden naar de bruikbaarheid van een volwassenheidsmodel en is het wetsvoorstel 'screening Kennisveiligheid' volop in ontwikkeling.

De AWTI benadrukt binnen het kader van die ontwikkelingen een drietal punten die van belang zijn:

1. Een lerende aanpak blijft noodzakelijk.

Het is belangrijk dat er ruimte is om kennis op te doen en maatregelen daarop aan te passen. Verschil in aanpak en maatregelen tussen en binnen organisaties is daarbij essentieel. De AWTI onderschrijft daarom de bevindingen van de verkenning naar de bruikbaarheid van een volwassenheidsmodel. Een volwassenheidsmodel moet *niet* als verantwoordingsmechanisme worden ingezet, maar als leerinstrument. In tegenstelling tot bindende en algemeen geldende lijsten van landen of vakgebieden, behoudt deze aanpak ruimte voor differentiatie en draagt bij aan een lerende houding (reflexiviteit) van kennisinstellingen (bijvoorbeeld via benchmarks).

2. De discussie omtrent waarden moet blijvend gevoerd worden.

Kennisveiligheidsbeleid is nooit 'af'. Geopolitieke ontwikkelingen zullen altijd zorgen voor een nieuwe context waarin kennisinstellingen zich zullen begeven. Bovenstaande aanbevelingen moeten daarom altijd in samenhang gezien worden. De grondslag daarvan is de balans tussen verschillende waarden. Dit blijft een risico bij de verdere ontwikkeling van het wetsvoorstel 'screening Kennisveiligheid'. Welke afweging tussen veiligheid, welvaart en academische vrijheid vinden we van belang, en hoe vertaalt zich dat naar gewenst beleid? Het antwoord op dit soort vragen is cruciaal voor de aanpak van kennisveiligheid en is de basis voor bewustwording, het herkennen en mitigeren van risico's, en het identificeren van kansen voor samenwerking. Top-down, binaire, bindende regels bieden in de regel onvoldoende ruimte voor deze differentiatie en mogelijkheid tot nuance.

3. Het detecteren van en interveniëren op relaties of projecten die mogelijk problematisch worden.

De overheid kent een belangrijke rol als ondersteuner van kennisveiligheid, bijvoorbeeld door middel van informatie, advies en middelen. De focus ligt daarbij voor een groot deel op preventie en het mitigeren van risico's. Een volgende stap is aandacht voor vaardigheden die nodig zijn om mensen handelingsbekwaam te maken bij internationale samenwerking waarin risico's zich ontwikkelen. Wat doet een onderzoeker bijvoorbeeld als het vermoeden bestaat dat een collega in Nederland of in het buitenland niet in vrijheid onderzoek kan doen of onder druk gezet wordt? Welke financiële en relationele gevolgen heeft het stopzetten van contracten of samenwerkingsprojecten, bijvoorbeeld omdat de mate waarin een partner als 'bevriend' gezien wordt, ter discussie komt te staan? In de doorontwikkeling van kennisveiligheidsbeleid is van belang om ook oog te hebben voor deze vraagstukken.

Conclusie

De afgelopen jaren zijn goede stappen gezet en waardevolle ervaringen opgedaan. De komende tijd is het van belang uit deze ervaringen de juiste lessen te trekken. De balans houden tussen veiligheid en vrijheid blijft daarbij van wezenlijk belang. Die opgave blijft onverminderd groot in een immer veranderende geopolitieke context. Met bovenstaande punten meent de AWTI dat Nederland goed in staat is deze opgave aan te gaan.

Verder lezen?

► Advies [Kennis in Conflict – veiligheid en vrijheid in balans](#)
(Hier vindt u ook de achtergrondstudies bij het advies en follow-up)

Heeft u vragen?

► Neem dan vooral contact op met de AWTI:
Bart Gulden, raadsmedewerker, e-mail: b.gulden@awti.nl